

ALATACAMOIDIOMACATALA
AJATAÇAMOIDIOMAÇATAJA

CURIOSITATS DEL LLENGUATGE.

ELS PALÍNDROMS II

JESÚS LLADÓ

Un mot al revés cerco, crec, sever: l'àtom nu.

INTRODUCCIÓ

En el número 8 (setembre de 2001) d'aquesta revista, vaig publicar un article dedicat als palíndroms. D'aleshores ençà, han transcorregut gairebé onze anys i el meu interès per aquest aspecte tan peculiar del llenguatge, i l'activitat que se'n deriva, no només s'han mantingut sinó que han augmentat.

Recordem que un *palíndrom* és una paraula o frase que es llegeix igual de dreta a esquerra que d'esquerra a dreta (com la que encapçala aquest article) sense tenir en compte accents, guionets, apòstrofs, etc. El mot *palíndrom* prové del terme grec *palíndromos*, que significa *-pálin* (de nou) i *-drómos* (cursa). És un recurs ludolingüístic que al llarg dels segles trobem immers en l'obra literària, especialment la poètica, tant en l'occidental com en l'oriental. No és ben bé fins al segle XX que passa a ser, també, un entreteniment practicat per amants del llenguatge i aficionats als jocs de mots.

Encara que sigui una afició molt minoritària, actualment es practica arreu. Però potser on n'hi ha més aficionats és a la Península Ibèrica i a Llatinoamèrica.

No fa gaire, la paraula *palíndrom* va aparèixer profusament als mitjans de comunicació del

nostre país a causa del clàssic «català a l'atac» que l'inclit Màrius Serra va esmentar en el seu discurs de l'Onze de Setembre, al barceloní Parc de la Ciutadella. A l'anterior article que vaig publicar aquí, dedicava un capítol a les variants d'aquest clàssic nostrat. Una de les que m'agrada més és

A l'atac, amo idioma català.

però des d'aleshores n'he confegit altres com

A l'atac! Ira, usuari català!

El país català, a l'atac, sia ple.

A l'atac, mut sóc, poc obert. Rebo cop. Costum català?

A l'atac la nació catalana! Banal atac, noi, Canal Català.

Els palíndromistes solem reunir l'amor pel llenguatge i el gust pel joc. Però normalment volem anar més enllà d'aquest aspecte tan atractiu com és la inutilitat intrínseca del joc. El que fem és afegir-hi l'enginy per tal d'assolir construccions palíndriques que ens impactin, que tinguin un sentit, transcendent o banal, culte o vulgar, seriós o humorístic, però que finalment diguin alguna cosa. I fins i tot hi ha qui cerca fer-ne literatura.

En l'article de 2001 oferia una visió àmplia dels palíndroms. Començava parlant del seu origen¹ i n'exposava exemples grecs i llatins; passava a descriure els dos tipus principals de construccions palindròmiques, els lletra a lletra (**Un alumne, avi, va en mula, nu**) i els sil·làbics (**Fa solo fi i filo-sofa**); tocava els bífrents, aquells mots que tenen dues cares i que són la base de molts palíndroms (**Ramir no sap pas on rimar**) i m'estenia força en els palíndroms basats en antropònims (**Nom de cínic: Edmon**); seguia amb els palíndroms musicals, és a dir, fragments musicals reversibles i simètrics, i acabava amb el capítol esmentat dedicat al «català a l'atac».

Aquesta vegada, per no ser reiteratiu, entraré en una sèrie d'aspectes que no vaig tractar aleshores. Començaré amb unes consideracions sobre l'elaboració de palíndroms; parlaré d'una raresa tal com un club d'aficionats als palíndroms, el Club Palindromista Internacional, i acabaré amb una mostra de frases palindròmiques il·lustrades.

CONSIDERACIONS SOBRE L'ELABORACIÓ DE PALÍNDROMS

Normalment, quan un descobreix el joc verbal dels palíndroms queda fascinat per qualsevol troballa, per simple que sigui. És habitual, en aquesta fase inicial, dedicar-se a buscar mots als diccionaris,

recopilar-los i meravellar-se enfront de les simetries que ens ofereix el llenguatge. Després, si un s'hi queda enganxat, comença a jugar-hi, combinant paraules palindròmiques i bífrents, i amb el temps s'adona que necessita anar més enllà de les construccions fàcils que amb una mica d'observació podia trobar en qualsevol text i que tant l'havien fascinat.

Posem alguns exemples d'aquests passos inicials, extrets del primer article que vaig publicar a la revista *Semagames*. Hi surten frases com

Cert, atrec. / Pres a la serp. / Ep a la pe!

i al mateix article ja n'hi trobem alguna de més elaborada com

Cita-la a la babalà, a l'àtic.

Però d'aquí a arribar a construir frases com

Seré ric i seré venedor; ep!, però de neveres i cireres.

hi ha tot un procés de treball, tot un camí de proves i més proves tant, o més, fascinant i engrescador que aquell inici en què trobaves un mot capicua al diccionari.

Així, doncs, aquest recorregut del palindromista, s'inicia en la descoberta dels mots capicua, va cap a la construcció de frases curtes i arriba a palíndroms més llargs i complexos. Sovint tot plegat deriva cap a l'experimentació amb formes poètiques i narratives. En aquest punt és on el palindromista troba el seu repte més gran i ja podem parlar d'autoria. La constricció pròpia del palíndrom, és a dir la simetria, o el camí d'anada i tornada, fa que sigui molt difícil aconseguir construccions llargues i amb un significat entenedor i coherent. La llargada, en principi, no és problema, tot és qüestió de tècnica i de treball. Ara bé, conjuminar llargada i significat acceptable, com deia, és realment difícil.

1. Tradicionalment s'ha considerat el poeta traci Sòtades de Maronea com l'iniciador de l'escriptura palindròmica, amb les seves invectives cap al rei Ptolomeu II, Filadelf, fet que li va costar la vida. I així ho escrivia jo mateix en aquesta revista. Això no obstant, no fa gaire, el palindromista i llicenciat en clàssiques, Josefet Fuentes, en un estudi titulat «¿Qué hay de nuevo Sótades?», publicat a *Semagames* (n. 91 p. 13-18), ens demostra que el que feia Sòtades en realitat eren anagrames i no palíndroms, i que l'origen d'aquests s'ha de buscar en fonts llatines.

D'experiments llargs se n'han fet, com el cèlebre *Le Grand Palindrome* de l'escriptor francès George Perec o *Palíndromo-Total* (un llibre totalment reversible) d'Óscar-René Cruz, i se'n continuen fent. Però segons el meu criteri, de moment els millors palíndroms es troben en formes més curtes com aforismes, poemes i microrreolats.

No fa gaire vaig penjar una entrada al meu blog, on explicava la meua preferència:

«Em permeto usar el terme “paginal”, crec que inexistent, per definir un aspecte essencial, almenys per a mi, del palíndrom. Quan un palíndrom s'allarga més enllà de les fronteres d'una pàgina, perd la seva força i el seu impacte. Es dilueix en l'extensió i resta com un joc virtuosístic, d'altra banda meritori, que principalment ha gaudit el palindromista en fer-lo. Quan el palíndrom és realment bo, es mereix una pàgina per a ell sol, regnant en solitari en un espai que omple amb excel·lència i orgull. Aleshores és quan el lector ho agraeix perquè, amb una ullada, és atacat per una dosi important d'enginy i d'amor pel llenguatge. Quin plaer!».

Seguint el fil del que deia sobre les formes, n'exposaré alguns exemples de collita pròpia. L'aforisme, o sentència,² és un bon camp perquè es tracta d'elaborar una frase breu, de tipus filosòfic, humorístic, com aquell tan conegut d'Hipòcrates *Ars longa vita brevis* («L'art és llarg i la vida és curta»). Tot parafrasejant-lo podríem dir:

A diva la gralla allarga la vida.

Vegem altres exemples que segueixen la línia de l'aforisme:

L'art, si germina l'ànim, registra'l.

2. Pensem que els palindromistes, tant per tarannà com per la construcció pròpia del palíndrom, solem elaborar frases diguem que extremes, iròniques, sarcàstiques, que sovint arriben a l'absurd, però que sempre parteixen d'una premissa lògica. També usem amb freqüència recursos morfosintàctics com la hipèrbaton, l'elipsi i l'asíndeton, cosa que al lector no avesat li pot sorprendre.

El bon rés ara farà ser noble.

Per ser lúcid i ridícul res rep.

El bon edredó poder de noble.

La visió general, o no, la renego. I si val?

Un altre camp adobat per a l'exercici dels palíndroms és la poesia. Aquí hi trobem exemples notables de poetes que han recorregut a la simetria com a recurs. Un dels més destacables, recentment desaparegut, és Darío Lancini, autor de l'obra de referència *Oír a Darío*. I a la inversa, dins del món dels palindromistes n'hi ha que mostren les seves millors habilitats i interessos en la poesia.

Personalment, tot i agradar-me la poesia, no sóc gaire procliu a aquest gènere en els palíndroms. Això no treu que n'hagi construït alguns que jo en dic «palíndroms en disposició poètica», o «amb caràcter poètic», sense seguir els cànons lírics. Els classifico així pels temes que toquen. Uns exemples podrien ser:

Amar?

Broma?

La Fina

ni fa

l'amor,

brama.

★

A mi,

tira'm seda.

No

anís a la sina,

onades,

marítima.

★

Amor banal,

Uf, amoral aroma.

Fulana? Broma.

I aquest següent que correspon a la mètrica de la forma poètica japonesa del *haiku*

**Arriba la llum,
La set aviva, té sal.
Mulla, la «birra».**

També n'he fet d'aquells que en dic «reflexius», perquè toquen temes com l'existència, l'ésser, el cos, el caràcter, la mort, etc.

**Sóc un
ésser
àrid,
bla,
cíníc
i mocós,
o còmic inic,
alb,
dirà.
Res sé,
nu cos.**

*

**Reso? No respira ja.
Vaja! R.I.P.
Ser, o no ser ...**

*

**No rep;
sever,
espera la mort,
allà, callat,
Romà.
La rep serè.
Ves per on!**

Després hi ha els de to intranscendent i humorístic com

**Arriba la *San Miguel*!
O voleu gimnàs?
A la birra!**

**Soda rep?
Ètica!
Faci te
per a dos.**

Els de caràcter malèvol,

**Al riu, desnerida! –vil, cíníc, li va dir– en
seduir-la.**

Sord, Nil, em tira, pla malparit, melindros.

I fins i tot un de bucòlic,

Ai Rolf, Rolf! Al Tirol florit, la flor floria.

I, per acabar amb aquest capítol, la tercera forma que comentava com a idònia per als palíndroms, la dels microrrelats. Ara com ara, és una de les que m'atrau més. Demana més llargada que un aforisme però et permet desenvolupar un argument, una situació.

**SAP? LAMA FICA ALLÒ FI; ÀVID, AL SOFÀ
HALA (REP PER ALÀ!) HA FOS LA DIVA I
FOLLA. ACÍ FA MAL PAS.**

*

**MORÍ SAVI:
VA SER.
I ELL
AMÀ DONA,
NEN,
NENA,
(NO DAMA)
LLEI.
RESÀ.
VI,
VAS
I ROM.**

ELS PALÍNDROMS IL·LUSTRATS

En el món dels palíndroms sovint s'uneixen les imatges i les paraules, com en una tira de còmic. És el que en diem els palíndroms il·lustrats. Als Estats Units i a Amèrica Llatina, on hi ha una gran activitat palindròmica, se n'han publicat llibres. Per citar-ne alguns, trobem a Estats Units *Go hang a Salamai! I'm a lasagna hog!*, de Jon Agee (Farra-Straus-Giroux, New York 1993), o *Madam I'm Adam*, de William Irvine, (Charles Scribner's Sons, New York 1987) ambdós d'estil humorístic. I un exemple d'il·lustrats amb caire poètic el tenim en *Palíndromos*, de Juan David Giraldo (Bogotà: Villegas Editores, 2001), publicat a Colòmbia.

Curiosament, a casa nostra, l'únic llibre de palíndroms que s'ha publicat, és precisament d'il·lustrats. Es tracta de *Frases capicua*, de Cristòfor Martí (Barcelona: Miquel A. Salvatella S.A., 1999). Vegem-ne una mostra.

UN AVI SALTA L'ATLAS I VA NU

Seguint aquesta línia humorística, mostro algunes frases meves il·lustrades per Jordi Corbella, biòleg, músic i notable dibuixant. Totes elles van ser publicades al llibre *SÉ VERLA AL REVÉS*.

LA FADA CLAMA MAM AL CADAVAL

OBERT ET REBO

EL CLUB PALINDROMISTA INTERNACIONAL

Encara que sembli estrany, existeix una institució que agrupa persones aficionades als palíndroms. Es tracta del Club Palindromista Internacional (CPI).

La història del CPI comença el 1987, a Barcelona, de mans del ludolingüista i escriptor Josep M. Albaigès. Al seu costat, quinze intrèpids

amants de la llengua s'apunten a la brillant idea i així comença una aventura que ha arribat fins avui.

Aquests aventurers són d'origens molt diversos. De la Península Ibèrica, Barcelona, Saragossa, Castelldefels, Ciutat de Mallorca, Madrid, i de la resta del món, Israel, Holanda, Nova Zelanda, Estats Units, República Argentina, Alemanya i Txecoslovàquia. Quinze membres, vuit nacionalitats. Actualment, som uns quaranta i només tres d'aquells pioners continuen com a socis del club.

Les inquietuds palindròmiques d'aquests quinze personatges veuen la llum en una primera publicació d'elaboració artesanal, quasi «clandestina», de 40 pàgines. El meritori i original producte no té nom però a les seves pàgines en proposa uns quants, lògicament palindròmics, per tal que els lectors en triïn un. *Alba habla*, *Arte Letra*, *La breve verbal*, *Bul Club*, etc. El nom més votat és *Semagames* i així es dirà la revista a partir del seu segon número.

En aquell moment, un personatge fonamental en la història del club, Ramon Giné Farré, de Vilallonga del Camp (Tarragona) entra en contacte amb Albaigès i es fa càrrec de la redacció de la revista. Al llarg de 14 anys, ininterrompudament, de gener de 1989 a desembre de 2002, redacta 56 números de *Semagames*. Giné porta a cap una tasca ingent de divulgació: articles a revistes i diaris locals, xerrades a escoles i presència als mitjans audiovisuals. Això fa que l'activitat dels palindromistes passi de la solitud i l'anonimat a ser un fenomen mínimament conegut i compartit per altres.

Giné, a més de palindromista, va ser un gran recopilador. Va acumular un arxiu de milers i milers de palíndroms en moltes llengües que anava publicant en suplementes de la revista *Semagames*. Tot plegat constitueix el que ell anomenava la *Gran Enciclopèdia Palindròmica Universal*, malauradament inacabada.

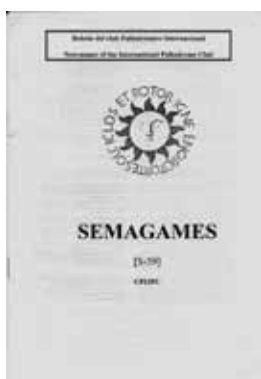

La precipitada i inesperada mort de Giné a principi de 2003, fa que Albaigès em proposi substituir-lo en la redacció de la revista. No sense dubtes, accepto. Jo havia descobert el món dels palíndroms l'any 1988, gràcies a un article de Màrius Serra al diari *Avui*. O sigui que el 2003 ja feia molts anys que portava inoculat el virus dels palíndroms. Des del número 5 de la revista hi havia anat aportant els meus descobriments i havia establert una bona amistat amb les dues persones que estaven al front del CPI.

Així és com comença una nova etapa que ens ha portat fins avui i que sembla que té corda per estona. Des del n. 59 em faig càrrec de la redacció de *Semagames* donant-li continuïtat però amb un altre caire, principalment a causa de la inevitable implementació de la informàtica com a eina. L'entrada i col·laboració del palindromista Pere Ruiz el 2005, també hi dona un impuls important.

Actualment, el CPI, a més d'agrupar palindromistes d'arreu (Catalunya, Andalusia, Madrid, Euskadi, Balears, Alemanya, Mèxic, França...) porta a cap diverses activitats. Vegem-les.

- **Revista *Semagames*.** Publicació trimestral, finançada pels subscriptors, que es nodreix principalment dels articles aportats pels socis. També hi publiquem articles i assaigs d'altres autors que considerem d'interès. Neix el 1987, amb un número de prova, reneix el 1989 i fins ara no s'ha deixat mai de publicar. Anem pel número 94 i tota la col·lecció ja està digitalitzada. La llengua vehicular és el castellà, atès que quan es va iniciar bona part dels socis eren estrangers i el castellà era la llengua que tots coneixien. Això no obstant, tots els articles es publiquen en l'idioma original.

- **Organització de trobades i congressos.** Des de ben aviat, alguns membres del CPI ens trobàvem de tant en tant en algun lloc de Barcelona, seu del club. Però a partir del 2006, organitzem una trobada anual en una ciutat diferent: Sùria 2006, Olot 2007, Igualada 2008, Torredembarra 2009, Cardedeu 2010, Ermua 2011 i París 2012. Cada vegada, un dels socis és qui fa d'amfitrió i s'encarrega de l'organització. Durant aquestes jornades ens dediquem a l'exposició de ponències i/o comunicacions, recitals i presentacions de llibres. Òbviament tot dedicat als palíndroms. També destinem part del dia al turisme. El 2009, a

Torredembarra, vam celebrar el I Congrés Palindròmic Internacional. Vam comptar amb la presència de membres de Llatinoamèrica i Europa durant dues jornades intenses.

Quan escric aquestes pàgines, encara no hem celebrat la de París. Aquesta trobada tindrà un interès afegit com és la celebració del XXVè Aniversari del CPI. Farem els actes a la *Université de la Sorbonne* i comptarem amb la col·laboració de membres del prestigiós grup de ludolingüistes OULIPO (*Ouvroir de Littérature Potentielle*).

No fa gaire, a Igualada, l'escriptor Màrius Serra, estretament vinculat al CPI, va fer esment del terme «pickwickià» per definir el caràcter de la nostra tasca i del nostre club. Era la primera vegada que l'hi sentia dir i em va agradar molt. Sóc un gran amant de la novel·la de Dickens *Pickwick*, de la qual va fer una traducció esplèndida al català el poeta Josep Carner. M'atrau el terme «pickwickià» perquè, com a palindromista, em sento identificat amb el caràcter lúdic, d'ociositat i bonhomia dels membres del Club Pickwick i les seves aventures.

Curiosament, en una novel·la de recent publicació, titulada *El día de mañana* (Seix Barral.

Barcelona, 2011), escrita per Ignacio Martínez Pisón, una de les veus narratives, León Noel, és fill de palindromistes. Els seus pares formen part d'una associació dedicada als palíndroms i la padrina de Noel, Irene Neri, ostenta el càrrec de presidenta honorífica de l'Associació. Els pares, que es van conèixer a Polop 1961, assisteixen a les trobades de palindromistes que se celebren cada any en una ciutat de nom palindròmic com Sos del Rey Católico, Sagàs, Unanu, Orro, Sas, Serres, Seus, Ara, Aceca, Salas, Ollo, etc. En arribar, sempre fan la foto de grup al costat del rètol de la carretera que indica el nom palindròmic del poble. En les trobades realitzen lectures, i elegeixen mitjançant votació el *palíndrom de l'any*. Com que la majoria d'aquests pobles són molt petits, celebren els actes en la població més propera al poble palindròmic que reuneixi les condicions adequades per a albergar els actes i els seus participants.

Fa anys, Martínez Pisón va tenir algun contacte amb membres del CPI, d'on va treure, suposo, la idea dels palindromistes associats.

- **Publicació i presentació de llibres.** Arran del XXè Aniversari del CPI, vam editar un llibre. El palindromista Pere Ruiz i jo mateix vam fer una antologia titulada *Sé verla al revés. Antología de autores del Club Palindrómico Internacional*. És un llibre únic en el món dels palíndroms. Reuneix l'obra d'una sèrie d'autors en diverses llengües, català, castellà, euskera, portuguès, alemany..., amb una extraordinària varietat d'enfocaments i d'estils. S'hi poden trobar palíndroms en totes les seves variants, poemes, palíndroms il·lustrats, palíndroms musicals, i tot precedit per un pròleg del gran especialista en jocs de mots Màrius Serra.

D'ençà de la publicació d'aquest llibre, n'han sortit d'altres de les mans de palindromistes del club: *Sorberé cerebros* (Mèxic, Colofón S.A.), *A la gorda drógal* (Mèxic, ArteletrA) i *Efímero lloré mi fe* (Mèxic, Ediciones sin nombre),

tots de Gilberto Prado; *Sobrevverbos* (Buenos Aires, Milena Caserola) de Xavi Torres i Pablo Nemirovsky i *Miguel de Cervantes, autor del «Soldado Ros Adlos»* dels mateixos autors i editorial; i l'últim en aparèixer *¡AJAJÁ! Antología palindrómica personal* (Mèxic, Editorial Praxis) de Pere Ruiz. És realment simptomàtic que tots s'hagin editat a Llatinoamèrica.

- **Debats.** Encara que la nostra afició sigui un joc (verbal), ens la prenem molt seriosament. Té una vessant creativa relacionada amb l'art literari. Això fa que sovint, en el si del CPI, sorgeixin temes de debat, normalment polèmics. Fins ara hem realitzat els següents: decàleg del bon palíndrom; definició de palíndrom; en defensa de l'autoria; i idoneïtat de les llengües.
- **El CPI i els seus membres a internet.** Actualment és destacable la presència del CPI i de l'activitat d'alguns dels seus membres a la xarxa social. Vegem-ne els principals.
 - Blog del Club Palindromista Internacional. <http://cpalindromistai.blogspot.com/>
 - Blog REVER - Movimiento Literario Palindrómico. <http://www.movimientorever.blogspot.com/>. Creat i gestionat pels palindromistes Juan Pablo Sáez i Pere Ruiz.
 - CATPALS - El blog de palíndroms en català. <http://palscat.blogspot.com/>. El blog personal de Jesús Lladó.
 - Versos y reversos. <http://palscat.blogspot.com/>. El blog personal de M. José Abia.
 - Zerorajaso - Blog de palíndroms en euskera. <http://zerorajaso.com/>. El blog personal de Markos Gimeno.
 - Palíndroms Palíndromos Palíndromes. <http://www.scoop.it/t/palindroms-palindromos-palindromes>. Blog que recull les notícies palindròmiques d'interès. Creat i gestionat per Xavi Torres.
 - Smord'n & Lap. <http://lapsuspal.blogspot.com/>. El blog personal de Xavi Torres (en castellà).

- kp & qa. <http://lapalindroteca.blogspot.com/>. El blog personal de Xavi Torres (en català).
- Pàgina personal de Josep M. Albaigès. <http://www.albaiges.com/>

- **Fons Ramon Giné del CPI.** La inauguració d'aquest fons, ha estat una de les tasques més importants dels darrers temps en el món del palindromisme. Tal com he esmentat, el que va ser editor de *Semagames*, Ramon Giné, va deixar un llegat important de material sobre palíndroms. Llibres, correspondència, articles, revistes, etc. que estaven a casa seva, guardats en caixes, perquè cap dels seus descendents no seguia amb l'afició.

Els factòtums del club, feia temps que pensàvem en què passaria en el futur amb aquest material si no s'arxivava ni se'n tenia cura. La tasca dels palindromistes genera un material que pertany al món de la ludolingüística, o sigui, al de la cultura. Per tant podem dir tranquil·lament que és un patrimoni cultural i, com a tal, creiem que cal preservar-lo.

Un bon dia, doncs, se'ns va acudir que un lloc idoni per arxivar i mantenir aquest material podria ser una biblioteca. Després de pensar-hi força i d'analitzar alguna possibilitat, vam tenir l'encert de proposar-ho a la Biblioteca Central d'Igualada. La magnífica acollida per part de M. T. Miret, directora i Maria Enrich, regidora de cultura de l'Ajuntament d'Igualada en aquell moment, i la resposta afirmativa van ser immediates. Al cap d'un temps, després d'obtenir la generosa acceptació de la família Giné, vam traslladar tot el material a la biblioteca on té un espai destinat i a l'espera de ser catalogat.

Així, doncs, el passat 17 de setembre de 2011, vam inaugurar el Fons R. Giné en un acte públic a la Biblioteca que va comptar amb la presència de l'alcalde, Marc Castells, la directora de la institució, la família Giné, membres del CPI i l'escriptor Màrius Serra.

Aquest fons especialitzat en palíndroms és, probablement, l'únic al món. Tal com vam manifestar en l'acte inaugural, el CPI sent un gran agraïment vers la ciutat i les seves institucions, i la idea és anar eixamplant-lo amb aportacions d'altres palindromistes. També se'ns ha donat la possibilitat d'aprofitar els serveis de la biblioteca per a les nostres reunions i actes. Podem afirmar que Igualada s'ha convertit en un dels centres mundials de la palindromia.

JESÚS LLADÓ I PARELLADA (Barcelona, 1955) és professor de violí a les Escoles Municipals de Música d'Igualada i de Santa Coloma de Gramenet. Palindromista, co-president del CPI i Director-Editor de *Semagames*. És co-autor del llibre *Sé verla al revés. Antología de autores del Club Palindrómico Internacional* (Mèxic: Editorial Praxis, 2008), i ha escrit uns dos-cents articles sobre palíndroms entre *Semagames* i revistes com *Sis Focs* (Tarragona), *Revista d'Igualada*, *Paper de Vidre*, la italiana *La Sibilla*, etc. També ha fet una traducció per a la revista nord-americana *Word Ways*.